

Matjaž Kmecl

TRUBAR

Skozi pretrgani zid časa, izza katerega se oglašča mistična in pobožna glasba, stopi Trubar.

Jaz sem trobenta božja, canora tuba verbi Dei, ki trobi v ta božji svet od jutranjega vzhoda do večernega zahoda, od severa do juga, brez počitka in brez doma! Moj dom je božja beseda in moj počitek je upanje v večnost!

Za menoj gredo moji ljudje, ki niso izvoljeni, temveč zavrženi; zato tudi jaz nisem Mojzes, temveč sem Trubar – zato nikoli ne bom nikogar pripeljal v Kanaan, nikogar na goro Sinaj, od koder se vidijo bleščeče tiha prostranstva večne resnice. Rešil pa jih bom iz živalskega greha in španske bolezni, ki sili človeku med noge, da je kot kobila, ki se leto in dan goni, in žrebec, ki skače samo še po dveh in sili s svojo nabreklo gnusobo na vse, kar hodi po štirih in moli zadnjico v zrak. Ubrantil jih bom tolovajev in mrtolazov, ki jim v kute oblečeni kradejo zadnje živinčce iz hleva, zadnjo suknjo iz skrinje in hočejo žensko najprej zase, preden jo z zakramentom dodelijo možu; ki hočejo prej kravo, preden koga pokopljejo na božji način, drugače ga dajo vreči v reko kot žival; ki s podobo Kristove krvi nazdravljajo izpred oltarja vrelokrvnim potrebnicam, ker so se še malo prej skupaj nalivali z vinom in se prešušno valjali po slami, da na daleč smrdijo po grehu in ima hudič veselje z njimi! Vojskoval se bom zoper vse te cehmoštre in mežnarje, ki jih bo na dan večne sodbe božji sodnik nagnal v najtemnejši kot leve strani večnosti – tam se bodo pod težo največjih grehov samo še plazili po blatu in mrčesu, škripali z zobmi in grizli drug drugega! Zopet vso zvampano gospodo, ki ima merico cvička osemkrat rajši od merice krušne pšenice! Moj varuh in zavetnik sveti Primož, ki je skupaj s svetim Felicijanom tudi varuh in zavetnik kranjske dežele, mi bo do smrti stal ob strani, da mi ne popusti meso, da ostane trden in stanoviten moj duh, kakor mi ga je dosodil Vsemogočni.

Kje je zdaj moja grešna in nesrečna procesija? Nazadnje mi bojo s svojo neumnostjo in zmedenostjo ugonobili še osla, ki je znamenje Kristusove potrpežljivosti in mi pomaga bloditi po tem svetu!

Zdaj se prikažejo štiri ženske, ki na ramah tovorijo skoraj štiri metre dolgo svečo, za njimi moški z lestvijo na osem klinov čez rame; še za njim Podvolovlješki Jošt, ki nosi brento vode iz žegnanega studentca. Obstanejo in občemijo.

Hudakončevka, ne misli, da nisem slišal, ko si jih šuntala, da ta »kurbin Primož« s svojimi tovariši pridiguje o Mariji, ki da je bila vlačuga! Jaz pa ti povem, da vas bom vse štiri v prvem mestu spotoma izročil in zatožil sodnikom, naj vas dajo na špice in na kolo, ker kvantate in nesramno lažete. Tebe in Šavlečevko najprej; če se ne pokesate, pri moji globoki veri ne boste videle lepe Marije regensburške,

kamor ste hinavsko in norčevsko namenjene. Že veliko prej vas bo požrla ječa in za njo žlindrasto žrelo pekla. Po pravici in zasluženju, za vama se že leta kadi in vleče smrdljiva megla nečistosti, vajin angel varuh je satanski hudič in vsi skupaj ste že zdavnaj gnili med nogami – od samih zlodjevih romanj!

Potem greste k sveti Uršuli in enajst tisoč devicam v Koeln na Reni ali k svetemu Ožbaltu na Bavarskem, čeprav se celo neučeni teologi sprašujejo, po čem neki je bil svet, kupujete odpustke, ker mislite, da ste z vsakim denarčičem v goljufivi skrinjici še bolj goljufivih farjev za klin više na nebeški lestvici! Jaz pa vam povem, da se nebesa ne plačujejo z ničimer drugim kot z najglobljo vero; noben slepar na tem svetu vas ne more odvezati tistega, kar je v božji volji in v božjih rokah! Zastonj, da ste zanje prodajale svoje kajže in vinograde, najlepše obleke in ti, Šavleča Katarina, celo ves cviček iz svoje kleti, na katerega si lovila potrebuježe od blizu in daleč! Zastonj, da zdaj na zimo spokorno boste in ozeble hodite na romanje, da tolčete lakoto, prosjačite za repo in konjski oves, ko pa to spet plačujete s pohoto svojih teles. Nihče od vas, ki ste nenasitni nečistniki, kot bi bili sodomiti in gomoriti, se ne vrne s te dolge poti niti za en sam klin bliže božji milosti.

Kar poglejte, v kakšni podobi so vam samo naduti ljubljanski svečarji naredili to svečo: vedeli so, za koga, in kaj vam blodi glave in telesa! To prinesete v Regensburg, pa vas bodo meščani pretepli in zmetali v Donavo, kot so Dunajčani vdovo gospoda Boltežarja, bidertaufferja, sam sem v svojih mladih letih videl. Najprej so njega brez usmiljenja in v svetem srdu pred veliko množico slekli, da so mu storili sramoto, on pa je molil zanje: O, Gospod, tudi tebe so slekli, toda rad dam svoja oblačila; duše pa mi hvalabogu ne morejo sleči, ker je tvoja! Potem so ga namazali s klejem in kolomazom, ga povaljali po smodniku in žveplu in ga na koncu zažgali, da je gorelo kot za največji praznik – v vseh barvah in na vse strani je metalo ogenj. Gospod Boltežar je iz silovitega plamena še zaklical: Jezus! Jezus! – dvakrat – in nato za zmeraj obmolknil. Nastal je velikanski quodlibet, velika zmešnjava, ženske so kričale od groze, neki menih je napovedoval konec sveta, toda tri dni zatem so še njegovi pobožni ženi privezali kamen na hrbet in jo pred novo velikansko množico, ki je kričala in molila, pahnili v Donavo. Nič ni rekla, samo potonila je, še brenila ni, roke je tako in tako imela zvezane, samo nekaj mehurjev je privrelo na vrh, potem so jo vzele ribe medse. – Postavite to reč, ki ni podobna prav nobenemu božjemu znamenju in je še najbolj takšna, kot kak velikanski hudoklin, kakršnega vam daje za vsakim grmovjem v hudičevo veselje moj stric Gregor, ki je cerkven, ni pa pobožen in božji mož, temveč je svojemu imenu enak babji gregor. Hudič se že zdaj veseli njegovega prihoda, ve pa z resnično pobožnostjo tudi po mameluško molite in častite samo to reč! Rajši pomislite, ko se odpravljate k lepi Mariji v Regensburg, da je spočetje in rojstvo Kristovo največja skrivnost prave vere, ker ni nastalo iz nečiste, potne, smrdljive strasti telesa; bog se ni nikoli skotil v zadušnem in sluzastem drobovju, sredi teme, kot smo se mi vsi, revni otroci revnega sveta, temveč je prišel iz čiste svetlobe, ki sije na ves svet. Kot poje stara božična; vsa leta jo lajnate brez pobožne vere, venomer surovo in gmajn blejate, pa niti za en sam božji hip ne razumete:

Kakor sonce skoz glaž gre,
glaž se ne razbije;
v glihi viži rojen je
Jezus iz Marije . . .

Ne razumete, ker ves čas mislite samo na to, kako moj stric Gregor beza s svojim motovilom v vaša grešna telesa!. – Še malo se igrajte z božjo potrpežljivostjo in odpuščanjem, pa boste vsi vzeli hud konec! Kdor gre s Kranjskega v Aachen, se skoraj zagotovo nikoli ne vrne! Le malo več se jih tistih, ki gredo v Loreto in Oetting ali k svetemu Volfandu na Bavarskem! Vsi podležejo obpotnim skušnjavam, beznicam in hotnicam, tako da tudi tisti, ki dosežejo cilj, niso zaradi obilja nabranih grehov prav nič čistejši; rajši še bolj trdno zapisani peklenski družbi.

Ko se je celjski grof Friderik, ki je bil krivoprisežnik vseh krivoprisežnikov in prešuštnik vseh prešuštnikov, odpravil na spokoritev in po odvezo v Rim in ko se je vrnil, so ga povprašali, ali poslej kaj manj hudičuje, pa jim je odvrnil, da je z njim bil tudi čevljar in da ta čevljar po vrnitvi iz svetega mesta še zmeraj čevlje dela. Tako brez najmanjšega božjega strahu počnejo vsi grešniki tega sveta! Šavleča Katarina, ki tako pobožno in svetohlinsko prenašaš to čudno svečo, saj vsi vemo, da si na glas, kako po sleherni vrnitvi z romanja svojo neznosno kurbarijo ženeš enako vneto in še bolj spretno kot prej. To potrjuje pol moške dolenje krajine in domala vse deželnonajemniško moštvo; tudi uskoki in mrtolazi vedo o tem. Koliko je potem pri Bogu vredno takšno romanje? Vsemogočni ve, da je ena sama glumaška sleparija. Včasih so imele ženske tvoje vrste za svojo boginjo Floro ali Venero, zdaj imate Marijo Magdaleno in Afro, ne bom ju imenoval sveti, ker sta bili blodnici, dokler jima je telo služilo, strastno in neomajno sta do kolen gazili po blatni pregrešnosti vse do starih let in sta se spreobrnili šele potem, ko ju niti pohotni starci niso več povohali. – Ampak povem vam, Katarina in Margareta, Škerjančevska Lucija in tudi ti, ki ti je Sholastika ime, ker te je najbrž tako krstil iz jeze nad tvojo ubogo, prerevno materjo, ki mu ni mogla še prašička ne dati za krst: tudi ti pomni – božja roka je dolga, spomin večni, nič ne gre v pozabo in dneva ne pove nobena pratka, celo med večernim zvonjenjem se lahko oglasi angel maščevalec!

Sploh pa vsa ta kramarija s svetniki, kaj ima vse to opraviti z resničnim Bogom? Zakaj ženejo vesoljno Nemčijo v revščino, da bi zgradili tisti velikanski napuh Petrove cerkve v Rimu? Zakaj prodajajo odpustke kot špange in knofljice? Kdaj je vesoljni Gospod rekel, da je tako prav? Kje v Svetem pismu piše, da ima božja beseda mitničarje in tiste, ki jo imajo skupaj z zakramenti v zakupu? Za koga, če ne za svoje debele trebuhe? Za Boga že ne! – Gospod Klombner me ne mara in je spletkar; piše tudi slabe pesmi. Ampak čeprav se mu zlogi in rime slabo izidejo, ima nešteto krat prav, ko kliče in poje:

O vi hudi farji, kaj vi delate!
Kristusa morite in ga preganjate,
ta vinograd božji doli tarete
in s to rimsko kurbo prešuštuje!
Bog smili se čez nas!

Do zdaj so čudni prenašalci sveče molče in povešeno čemeli drug ob drugem; zdaj se naenkrat Škerjančevska Lucija in Sholastika zdrzneta, začneta tresti po vsem telesu, gledati z belim, potem v krčih padeta po tleh, pene jima silijo iz ust in noro stočeta. Vsi prestrašeno zijajo vanju.

HUDAKONČEVKA: Vidita!

PRIMOŽ TRUBAR: Kaj vidita, nesrečni ženski!?

HUDAKONČEVKA: Če je tako kot zadnjič, potem samo Mater božjo, presveto devico Marijo! Ali svetnike, črne može.

PRIMOŽ TRUBAR: Nikar ne govori, da so svetniki črni! Svetniki so beli!

HUDAKONČEVKA: Bele, bele, saj sem rekla, da bele kot božja luč!

PRIMOŽ TRUBAR: Kaj vidita, ženski nori in nesrečni?

ONI DVE *pa se zmeraj bolj divje premetavata in butata z glavama neusmiljeno ob tla.*

HUDAKONČEVKA *plaho*: Marijo, mater božjo vidita!

PRIMOŽ TRUBAR: Kakšna pa je, če je?

ŠKERJANČEVSKA LUCIJA: Rjave oči ima...

SHOLASTIKA: Škraten plašč...

ŠKERJANČEVSKA LUCIJA: In v višnjevo srajco je odeta!

PRIMOŽ TRUBAR *Podvolovlješkemu*: Zlij vodo nanju!

ŠAVLEČA KATARINA: Kaj pa hoče mati božja?

ŠKERJANČEVSKA LUCIJA: Cerkev... cerkev na gori...

PRIMOŽ TRUBAR: Misliš, da ne vem, baba je gori doma in zdaj hoče z goljufijo, da bi ji zmedeni norci nosili tja gor meso in pijačo! *Podvolovlješkemu še enkrat. Polij jo, sem rekel!*

PODVOLOVLJEŠKI JANŽ *se zgane, da bi ubogal, ko planejo Gregor Trubar, Šavleča Katarina in Hudakončevka nadenj*: Ne!

PRIMOŽ TRUBAR: Sem rekel, da jo polij!

PODVOLOVLJEŠKI JANŽ *plaho*: Potem bomo brez.

PRIMOŽ TRUBAR: V prvem studencu natočiš novo!

HUDAKONČEVKA: Ta voda je božja! Je iz žegnanega studenca v Podvolovljeju.

PRIMOŽ TRUBAR: Ta voda je kot voda, ki je povsod, kjer teče, božja, ker je ni vode, ki je ne bi na vekomaj Stvarnik ustvaril in temu svetu natočil v prvih sedmih dneh našega sveta. – Ali naj ti s palico pomagam?!

PODVOLOVLJEŠKI JANŽ *se še zmeraj obotavlja in ne ve, kaj bi*: Nisem je zato tako daleč nosil...

PRIMOŽ TRUBAR: Hudič je babam um podnetil in zdaj ne moreš s svojim škafof boljšega dela storiti, kot da pogasiš peklenski ogenj v njihovih zmotovljenih glavah! Daj sem!

HUDAKONČEVKA: Ta voda je zdravila na smrt bolne, slepi so sprevideli, kruljavci so shodili z njeno močjo! S seboj jo imamo, če nas bo Antikrist hotel ugonobiti z boleznijo.

PRIMOŽ TRUBAR: Tvoji slepci so se samo delali, da so slepi, kruljavci so hlinili šepavost, da se jim je potem svet čudil! Žegnani studenec za malikovalce in butce! Raje se spomnite nesrečne matere, ki je mrtvo dete skrivala v postelji, da bi ga ob prvi priložnosti nesla tja gor in ga oživila, pa ji je zgnilo in osmradilo vso ulico, ubogi revi se je zmešalo! – Polij ju, Janž, pravim zadnjikrat! *Stopi preteče proti fantu.*

PODVOLOVLJEŠKI JANŽ *strahoma in hlastno pljusne vodo po obeh božjastnicah, ki obmirujeta.*

ŠKERJANČEVSKA LUCIJA: Zdaj ne bo cerkve in polje bo pobito s točo...

SHOLASTIKA: Smrt bo prišla, prinesla bo pomor in žlize; niti vsak tretji ne ostane živ, ne žival ne človek...

PRIMOŽ TRUBAR: Marnje. Ali se ni lansko leto blizu vas pri Gornjem gradu prav tako božjastno svetila mlada in nesramna vlačuga, da Mati božja skrivaj k njej hodi, ker noče več bivati na Solkanski gori; tam, da je cerkev postavila nečista coprnica, ki je v mladosti od silnega kurbanja splavila troje otrok, zdaj pa se je te platovske družbe prečista devica Marija naveličala in hoče na Štajersko. Gorogranska deklina, ki ni bila boljša od goriške vlačuge, je venomer hodila z očmi v tla in z

rokami na hrbtu, kot gre bogaboječi, ponižni ženski; vsi so ji radi verjeli, ko je govorila, da se je na Primorskem nabralo od blizu in daleč preveč pijancev, ki so najtanjše svilene tenčice, namenjene čudežni Materi božji, dajali svojim farškim kuharicam; z romarskimi svečami pa so si kurili in svetili pri popivanju in kvartanju, preklinjanju in vlačuganju. Potem se je ta lažnjiva Gorogranka prav tako penasto valjala po tleh in z belim v lipo gledala, kot da je Mati božja, ki naj bi bila v njej, veverica, dokler niso ljudje obnoreli. Ponoči je na hribu svetilo, ker je nastavila plamenice in smolnate trske, na rake je nakapljala sveče in vse to prižgala, da so živalce lazile kot nesrečne duše v vicah naokrog. V cerkvi svetega Lenarta na sosednjem hribu je pod noč na zvoniške vrvi privezala kosti in krače, da so jih potepuški psi grizli in cukali, zraven pa skrivnostno zvonili. To je gnala tako dolgo, da so neumni in preprosti kmetje kmalu postavili preprosto kapelico iz desak, okrog nje so se zbrali Baalovi in Mamonovi žreci, ki k takim nenadnim cerkvam prav radi pridejo, saj gnjati, obleke in pijače kar dežujejo iz pobožnih in prismojenih romarskih rok. Za vnebohod se je zbralo na tisoče ljudstva, vsi so pripeljali in privedli veliko živine in drobnice, oblačil, denarja, voska, sveč, sira, volne in drugih stvari, vse v čast Devici Mariji, in vse do zadnjega je zginilo v brezdanji požrešnosti molohovih svečenikov. Pridigar, ki je bil od svetega vina nesramno pijan, pa jih je še zmerjal, ker se niso sezuli, ko so stopili na zlagano posvečena tla. Veliko ljudi, z ubogo deklino vred, ki ji božji razsodnik zagotovo ne bo nikoli odpustil njenega sleparskega glumaštva, je od obilnih darov dolgo živelo lagodno in dobro. Ko jim zmanjka, za drugim ali tretjim hribom spet kdo uzre svete može v drevesih in vse se ponovi. Lakota v deželi pa zmeraj večja; boleznj zmeraj več; kuga in smrtna driskarija zmeraj pogostnejši; Turki in kobilice so skoraj vsak mesec v deželi. Kdo bo v tem obupu preživel?

Ni še dokončal, ko se prikaže visok, zanemarjen mož s črnim kozlom na vrvi; za njim korači dvoje postarnih ženščet, vsi z nekakšnimi kratkimi biči v rokah.

STOPISTRAN zagrmí: Čigavi smo? – *in si tudi kar sam odgovori.* Našega milostljivega Jezusa smo vsi! To vam pove Jeronim Stopistran, ki je na Koroški Beli črnega hudiča ugnal, kadar je v cerkev vdrl, ga na povodec privezal in ga ima poslej v oblasti, ga po svetu vodi in dobra dela dela! Vsi delajmo pokoro! *Pri tej priči se dobro ošine z bičem in obe ženski tudi, malo sebe, malo njega, da se vse kadi. Poskakujejo in se bičajo.* Daj še! Daj! Vse gre v čast večnega zveličanja! O Jezus! O sveti Duh, pridi k nam z neba na to nesrečno zemljo! Potem pride vesoljni potop! In za njim sodni dan! Nobena barka ne pomaga, noben odpustek odleže, ko ta vrv sprhni in kozel uide!

PRIMOŽ TRUBAR: Zdaj pa še vi! Pri tej priči zginite s svojo zlodjevo neumnostjo vred!

STOPISTRAN začne kos za kosom odmetavati obleko in vsakokrat povpraša: Čigava je ta kamižola?

OBE ŽENSKI: Našega ljubega Zveličarja!

STOPISTRAN: Čigava je ta srajca?

OBE ŽENSKI: Našega ljubega Zveličarja!

STOPISTRAN: In čigavo je to pokrivalo?

VSE ŽENSKÉ, *kajti hitro pritegnejo tudi poprejšnje štiftarice:* Našega ljubega Jezusa!

STOPISTRAN: Čigave so te golenice? *Ves ta čas se kar naprej biča, da se mu rdeče proge delajo po hrbtu.*

VSE ŽENSKÉ: Našega ljubega Zveličarja!

PRIMOŽ TRUBAR: Hlač ne boš slekel, ker ženske to komaj čakajo! Pa ne

zato, ker še ne bi videle tistega tvojega edinega boga, ki ti visi med nogami, ampak zato, ker je nečedno, ker Bog tako noče. *Podvolovlješkemu.* Imaš še kaj vode?

PODVOLOVLJEŠKI JANŽ *prikima.*

PRIMOŽ TRUBAR: Daj, pa hitro, da nas ne bo ta čudni Jeremija osramotil z golo zadnjico!

STOPISTRAN *se ne pusti motiti, začne si odmotavati hlače:* Čigave so te...

PODVOLOVLJEŠKI JANŽ *ga naglo opljuskne z vodo iz žeganega studenca, ženske na kratko in tiho zaječijo.*

STOPISTRAN *okameni in mrmra:* Ne boš prestopil božjega praga, tako pravi sveti Jeremija Stopistran. Hudiča spustim z vrvi, sodni dan pride, kamenje bo padalo z neba, iz zemlje bodo lezle velikanske kače, sonce bo potemnelo, noben žegan studenec ti ne pomore, podušilo vas bo peklenško žveplo. Bog naj mi stoji ob strani, da bo tako!

PRIMOŽ TRUBAR: Kar spusti kozla, z nami bo šel po romarski poti; spekli in snedli ga bomo, ko ne bo ničesar več! Naj se ti jezik posuši od samih laži, naj ti odpade moškost, ki je, bog ji odpusti, v življenju okusila veliko preveč greha; stekel pes si. – Bog je en sam čez ves svet, v tebi pa ga je najmanj – kdor iz božjih stvari dela cirkus, bo po smrti končal v deveti kleti hudičevih podzemskih lukenj, tam gomazi škorpionov, kač in druge strupene golazni: vso večnost te bo do smrti klalo in grizlo in nikoli ne boš umrl. Pomisli vsaj za trenutek v svoji nesrečni glavi, kaj je večnost: toliko sto tisoč milijonov let, kolikor ima vsa živina in žival kranjske dežele, vsega sveta, vsi volkovi, lisice, medvedje, jazbeci, dihurji, konji in volovi dlake na sebi, kolikor pereščkov šteje vsa perjad od ščinkavcev do petelinov, od skovirjev do piščet, kolikor imamo las na glavah, kolikorkrat smo vdihnili in izdihnili, kolikor drobtin kruha smo v življenju použili, kolikor je oblakov na nebu in dreves v gozdovih, kolikor je trav na travnikih in mravelj v mravljiščih, kamenčkov ob reki, toliko sto tisoč milijonov let boš za svojo ošabnost pokoro delal in še ne bo konca – hudiči te bodo kar naprej z ognjenimi kleščami ščipali, ti nohte pulili in cvrli, da boš omedleval od lastnega smradu! Ker je ošabnost oče vseh grehov in ker ni hujše ošabnosti, kot da se s svojo človeško minljivostjo in revščino siliš ob stran Jezusu Kristusu, našemu edinemu Bogu! Ob tem pa ljudem glave mešaš z nedolžno živaljo in jim denar iz žepov vlečeš, ko jim tvežiš, da z udrihanjem po ubogem kozlu udrihajo po samem hudiču. Peklenščki te bodo s tvojima babnicama vred vso večnost v gorečo smolo pomakali, za žejo boste jesih in žolč pili, kakor Zveličar na Sionu, na rane vam bodo sol s poprom polagali, da bo bolj zaleglo, zobe vam bodo kar naprej s kleščami drli in jezik z razbeljenim železom žgali! Zginite!

Oni trije jo molče poberejo s kozlom vred.

Zdaj se samo še gospoda Janeza z Barja manjka, da nam bo razlagal svojo neskončno in pokončno sveto pobožnost, neomajnost in modrost, pa vsi vemo, da je bil po potrebi že prav vse – lutrovec, cvinglijanec, kalvinist in flacijanec, pri Lahih je v zadnjico pobožno občudoval Terenziana, ko je videl, kolikšno moč ima. Kadarkoli pa je nadvojvoda Karol zaropotal, je bil spet najboljši katolik in najzvestejši podanik cesarja Ferdinanda – tudi takrat, ko je bila njegova cesarska svetlost že pošteno zmedena in še lastnih besed ni zmogla nadzirati, kaj šele da bi poveljevala cesarstvu! – ji je ponižno in pokorno vodil komisijo za cesarsko razumništvo. Bil je zmeraj kot Janus in Nikodem v isti postavi; mogoče je res kdaj ponoči plameneče služil evangeliju, preko dne pa ga ni bilo hujšega biriča za vse nas, ki smo ostajali najzvestejši hlapci evangeljski resnici. In nič se ni pomišljal, ko so se vetrovi obrnili, razpeti tudi svoja nočna jadra v papistični pristan, čeprav je podnevi sedel v prvi vrsti naše špitalske cerkve in kimal zadnjemu zanikrnemu predikantu, kakršnih žal tudi ne

manjka! Ko je prišel cesarjev odlok, naj me izženejo, je na cesti za menoj vpil: Kobila! ker je mislil, da bo vse kazalo za mano, dokler mu ni Pogorelčevka v obraz rekla, da je kastriran vol, če sem jaz kobila; ali pa še vol ne! Potem ga je v sramoti zmanjkalo kot ljubljanske megle v poletnem jutru.

Ne tako kot pogumni gospod Janž Zajc iz Slovenjgradca, ki ni nikoli v življenju svojega imena potrdil s strahopezljivostjo; ta gospod je bil po svojem srcu lev. Ker je pošteno in očito živel z žensko, se z njo tudi oženil, in ker je obhajilo delil pod obema podobama, sta šla dohtar Avgustin Prugl in ercprister Žigmund Grobštuf na lov nadenj. Grdo vklenjenega in zvezanega sta odgnala v Gradec, vendar kljub neznosnemu mučenju ni preklical evangelijske vere in so ga obesili. Ko je že visel v vetru in so bile vislice ob njem prazne, je eden od njegovih vdanih Slovenjgradčanov, ki so v veliki trumi prišli za njim, zaklical, naj bi namesto gospoda Janža raje obesili kralja Ferdinanda; pri tisti priči so še njega potegnili navzgor, da sta imela v zadnji uri drug z drugim družbo. – To je prava in resnična vera, ne pa bahavi in sprevrženi blebet gospoda Janeza z Barja, ki bi rad bil zmeraj na pravi strani, to je tisti, ki ugaja oblastnikom in prinaša pozemski blagor. Ampak že v svetem pismu piše: Kdor bi rad vsem ugajal, Bogu ne bo! Prav tako se mu bo godilo kot tistim farjem, ki imajo deset kurb, ob tem pa krvavo in surovo preganjajo enožence samo zato, ker svojih poštenih zakonskih žensk ne tajijo: na večni sodbi bodo gnili od španske bolezni, vpili na pomagaj, vendar se jih ne bo nič usmilo, prav nihče ne bo molil zanje, ker bodo vsi vedeli zanje, da so hinavci in svetohlinci! Okrog oltarja se po kolenih in v zakljevini cedijo, potem pa si že v zakristiji nadenejo vse tiste imenitne cunje, ki so jih v imenu Matere božje izvlekli od neumnih romarjev, se nalijejo, nažrejo in se scandrajo! Ne moreš služiti dvema gospodoma; kdor služi Molohu, ne more služiti pravemu in edinemu bogu! Krščanstvo so do obisti skvarila posvetna poželenja, čeprav je Bog nam vsem dal vse; nič ni od nikogar bolj kot od drugega!

Koliko teh duhovnih skoplencev je evangelijsko vero sprejelo samo zato, da bi se izognilo celibatu! Gospod kaplan Neuburger iz Rajhenburga je dal celo pobiti svojega bližnjega, častitega nekdanjega dvornega maršala salzburškega škofa, ker si je pozelel njegove žene. Ves Rajhenburg govori, da je že umorjeni maršal svojčas poskrbel za naglo smrt Jurija Rajhenburškega, prvega moža svoje žene, tako mu je ženska zacoprala in zmešala glavo. Po pravici so zdaj oba, Neuburgerja in njegovo ženo, nataknila na kolo in ju vrteli nad ognjem. Obema je po telesu vrela in se prelivala zblojena kri, ki ji je grešnega strupa dolival sam hudič. Takšnih pismoukov naša evangelijska skupnost ne mara in noče. – Kot ni bil od Boga Polidor Montagnana, pa čeprav je bil stolni prošt: vsem na obeh se je prešušno valjal z lepo Elzo, ji nosil prstane in ji dal celo pacifikal iz slonovine in srebra, v njem pa zlato špangico Marije Magdalene. Lepa Elza od preobilne pohote potem tako in tako ni živila dolgo; dokler pa je, je pri gospodu Hasiberju in njegovi kuharici ordinirala, da se je kar prašilo, in to z najvišjo gospodo; svetno in cerkveno. Ta Polidor, ki ni bil nikoli gospod, ker je človek lahko gospod samo po plemenitosti, me je prišel potem prositi, naj mu pomagam – ampak kako naj pomagam putifarski meseni pogoltnosti? Sam se moraš odločiti, sem mu rekel, za Boga ali proti njemu. Odtlej surovo, nečastno, poniglavo in nemožato preganja sleherno poštenost. – Ali Mrcina iz Kranja, ki po cesti leta in v branjevsko nesramno kriči nad prečastitim predikantom gospodom Knafljem, v devištvo pa je celo tudi moja kasnejša žena Barbara zalezoval in ji obljubljal vse svete zakramente, če leže podenj, poskrbel da bo, da večni gospod zato ne bo izlil jeze nanjo, saj bo ustregla božjemu služabniku! Celo dopadenje da ji bo izkazal s kakšnim čudežem. Če ne bi bila moja gospa tako zelo krepostna, čista in

pobožna, bi se ji zgodilo kot številnim kranjskim deklinam: rodila bi Pankracija ali Afro, ki bi ju Mrcina čisto skladno s svojim imenom zatajil. Tako mi je ljuba in zvesta gospa Barbara sama pravila; vse ji verjamem, ker me ni nikoli izdala – niti takrat ne, ko sem moral iz Uracha za dolge mesece sam v Ljubljano in jo je zalezoval Štefan Konzul, sicer znan babji dimnikar in ometač, na glas, da mu redkokatera uide. Še danes ji vse verjamem, Konzulu pa nič, ker me je za zahvalo osiral in ovajal. Čisto je pozabil, da sem ga moral že prve mesece v Rothenburgu reševati, ko so ga dobili s hčerjo gospoda Hansa Hopfstetterja; da sem mu v letih stradanja iz svojega dajal; da sem ga zmeraj jemal pod streho, kadar je ostal brez nje.

Hudič je s takšnimi poštenjaki največjo luknjo v našo deželo zvrta! Ki ne znajo drugače reševati reči kot s strupom in moritvijo! Kaj je bilo treba pokončati frančiškajarskega patra Tomaža, pa naj je še toliko zoper nas pridigal! In tudi ni treba nesrečnega večnega oblastniškega spora med Lemberžani in Turjaškimi – naj rajši ti gospodje pomislijo, da je prvi samo eden – naš ljubi Gospod v nebesih, da je vse drugo le kratkotrajen in minljiv napuh tega sveta. Kdor je prvi na zemlji, bo zadnji v nebesih; za največje grešnike pa je poskrbljeno že na tem svetu. Škof Seepach je živel z babnico, ki jo je odkupil od njenega lastnega moža, toda že za božič se mu je zataknilo in zapahnilo, da je moral slovo dati temu svetu – tem prej in toliko bolj zagotovo, ker je Gregorja Lakoviča iz hudobije pustil omrzniti, da je ostal na rokah in nogah kruljav. Korar Primož Škofič si je zaradi nespodobnega življenja vrat zlomil – najbrž ga je kdo, ki mu je roko vodila božja previdnost, pošteno lopnil po njem. Pijani gospod Andrej Stamicer je padel v vodnjak in utonil, vendar si tam spodaj ni izpral grehov. Črnomaljskemu farju Dragoliču, ki je bil vse življenje zgled razuzdanosti, se je zmedlo in znorilo. Jurija Bravšiča, ki s cvičkom pomaga svojim poslušalcem do korajže, da kralvizirajo med pridigo v cerkvi, in me na Dunaj neprestano ovaja, da krstim ljubljanske otroke kar pod mesnico v reki, da preziram procesijo v čast svetega Marka, da se ob postu sladkam z mesom, kazem še čaka! Ampak učakal jo bo! Naj vsa ta volčja družba pomisli na Mojzesove besede, da bo pravični in goreči bog sleherni greh kaznoval – tudi na otrok otrocih do četrtega kolena, če bo potreba!

Zaradi njih trpi naša dežela: po Svetem pismu priključeta onečaščenje in razžalitev Boga kazem na vse ljudstvo! Mislimo, da se ji bomo izognili z gosposkim odevanjem smrkavih in zaraščenih glav, smrdečih trebuhov, blatnih nog in zadnjic v žamet, damast, škrlat, žido, zlato in srebro, perle in zlahtno kamenje, ker bo Vsemogočni mislil, da je pod njimi tudi vse tako zlahtno in gosposko. Mižimo pred tem, da bomo ob večni sodbi stali pred njim goli in bosi, pod nobeno maškarado se nam ne bo mogoče skriti! Na poslednji sodbi ne bodo sojene svilene srajce in žametna ogrinjala, zlate špange in bisernate igle, ne priliznjeni pogledi ne sladki nasmehi; sojeni bomo po dejanjih in veri! Zato se ne pripravajmo okrog koretlja in adiaforičnih ceremonij, temveč kako bomo pred večnega Gospoda stopili pravični, čisti in pobožni!

To moje ljudstvo je dobro, pošteno, zvesto, resnicoljubno, pokorno, gostoljubno in milo, prijazno in lepo se vede do vseh tujcev in do vsakogar. Toda s praznovanjem ga obnori prav vsak vetrogončič, okuženo je z zaostalostjo in zmedenostjo. Gospodje mislijo, da so gospodje zato, ker ubogemu kmetiču in rokodelcu poprej ženo s svojo mesenostjo zaznamujejo in jo potem še Turku prepuste, preden sme svojo družino imeti; ne pa, da bi bili gospodje po božji besedi: namesto da bi jim, ubogim ljudem, bistrili glavo, jih pitajo s prazno vero. Ljudje pa, strti od boleznih, draginje, lakote, vojske, toče, suše in lakote, Turkov in papežnikov, blodijo

po vsem tem mraku. Ko zagori, klečijo in se zaobljubljajo, namesto da bi zgrabili vedra in keblince in ogenj pogasili! Ko pride kuga, se gospoda umakne na Rožnik ali v Škofjo Loko, kjer je zrak zdrav, revščino pa pusti samo, nihče ji ne reče besede; naj jih pogine čim več, hujša ko bo kuga, več bodo zaobljubili. – Tako skrbijo s svojim razuzdanim življenjem, da se nad deželo zbirajo vse gostejši oblaki božje jeze, ki bo nekoč neusmiljeno udarila brez izbire v vse – zaradi hipokritov, prevarantov in umazancev, Skaličev, Vergerijev, pijanih Popovičev in Cvečičev! Uboga dežela, ubogi ljudje!

In ali me niso zaradi odkritih besed in oznanjevanja resničnega Boga premnogokrat zavrgli tudi lastni ljudje, ne samo papežniki in spreoblečenci? Mar me ni ovajal in opravljal celo stari poštenjak Klombner, ki je bil vendar zelo dolgo častit delavec na njivi evangelijske resnice? Iz ošabnosti in častihlepa, kaj pa drugega! Mar mu ni ob strani pri tem nečednem poslu stal gospod Ungnad? Ali me niso zmeraj spet hvalili, kadar so me rabili, potem pa nič več in so me čez noč zavrgli? Vsi so me naganjali od doma, čeprav niso vedeli, da je moj dom povsod; da je zame nigdirdom povsoddom, ker sem se vanj odpravil svobodne volje in vedrega srca. Saj je vse telesno in tukajšnje sovražno čisti besedi, ki je toliko čistejša, kolikor dlje je od zemeljskega blata in ilovnate teže. Ko prihaja iz tolstega, potnega, smrdljivega trupa in je zaradi slabe prebave obdana s težko sapo, ki sili iz kosmatega nosu in hrapavega goltanca, je neskončno jasno, da revno in nadležno človeško telo nima nič z božjim sporočilom, čeprav je to telo seveda edina posoda duha, tako da moramo biti potrpežljivi z njim. Čim dlje sem izgnan od svojega ljudstva, tem čistejša je božja beseda, ki mu jo v božjem imenu pošiljam. Moj nigdirdom je obenem dom božjega sporočila. – Zelo veliko muke nalaga, veselja ne daje, in zahteva neznosno ljubezen.

Kajti, kaj pa je moja, tvoja, sveta, njegova beseda? To je beseda, ki nam jo je vsem in vsakomur svojo, večni Gospod dal, da nas z njo koplje v svoji svetlobi. Sveti Pavel je Korinčanom in sebi naložil, naj bodo zato tudi najskrivnostnejši obredi v razumljivem jeziku. Zakaj naj ne bi bilo dostojno, če kdo govori evangelij v jeziku, s katerim se je rodil in ga razume? Tudi Latinci se niso plašili prevesti govornice apostolov v rimski jezik, in evangelisti si niso pomišljali napisati po grško, kar je Kristus govoril po sirsko. Sleherni jezik je s svojo besedo dan od Boga in je zato božji jezik; kdo pravi, da slovenski ni? Ali mi lahko poveste en sam jezik, ki bi bil od hudiča?

Razen jezika zla, laži, napuha in hinavščine, kakršnega govorijo naši zoprniki, ki so služabniki satanovi. Jezik, ki je rodil takšno pesem, kot je o Mariji, ki je Boga rodila in v makov cvet povila, je božji jezik!

Naj mi večni Gospod odpusti: dal mi je pridigarskega daru, ni mi pa dal potrpežljivosti; naložil mi je dolensko hudo kri in prenašlo besedo, ni mi pa dosodil milosti odpuščanja in tako imam dolg spomin za vse hudo in za vse dobro. Neznosen je, ko se ga nakopiči na dovolj velik kup. Zakaj moram biti oznanjevalec in ni dovolj, da globoko in čisto verujem? Zakaj naj se preteparam in prepiram celo s svojimi, zakaj naj bom venomer na begu in v strahu, da me navsezadnje pošljejo v Rim, kjer bi moral spiti juho, s strupom zabeljeno? Zakaj je moja uboga gospo Barbaro večni Bog po dolgi vrsti samih bridkosti tako zgodaj poklical k sebi in vzel najinim štirim otrokom mater in meni zvesto ženo? Zakaj je moji drugi ženi Anastaziji namenil isto, čeprav ni na njej greha toliko, kolikor se nabere črnega za ostrženimi nohti na roki? Zato mislim in živim v veri, da mi Gospod ne šteje za prehudo, ker sem na skrivaj vzel nigdirdom s spokojnim veseljem, da sem telesno

ubežal svojemu ljudstvu in svoji trpeči deželi. Samo tako sem se jima namreč z besedo najbolj približal. Več ne zmorem.

Ta trenutek se zave, da ima nekaj domačih nesreč okoli sebe.

Kar zdaj in tu bomo, spokorniki, ki nismo nič boljši eden od drugega, postavili in prižgali to vašo svečo – božji besedi v čast in slavo, svojemu zahojenemu, zamendranemu, grešnemu ljudstvu v priprošnje. – Dajmo, zganimo se, ni je treba nositi v Regensburg! Odvezal vas bom grehov, čeprav sem samo reven, star, bolan, neveden, nezaslužen berač ubožne slovenske cerkve. Med potjo bi vam jo še ukradli, sonce bi jo grdo ukrivilo. Ti, Podvolovlješki, začni kresati kamen in delati plamen, drugi postavite svetilo pokonci!

Res postavijo svečo pokonci, Gregor Trubar pristavi lestev, Podvolovlješki zleze po njej in prižge plamen, ženske popadajo na kolena, eno vrže božje. Zadaž zapojejo.

Pojte te pesmi iz srca! Razmislite, kaj vsaka beseda in viža ali glas v sebi nosijo. Ne tulite, ne bledite nezastopno, brez vere in pobožnosti, kakor so vas navadili blejati latinski psalter! Priložite k besedam srce! In ne valjajte se po tleh!

Med petjem se počasi odpravijo nazaj skozi zid časa. Trubar se še zadnjič obrne.

Jaz sem eno dobro vojskovanje vojskoval, jaz sem vero in besedo ohranil in ju naprej izročil. Prosite vsi Boga zame, kakor jaz za vse vas vedno proti Bogu zdihujem! – In zdaj pojdimo, kamor pridemo, na vekov veke!